

بنیاد تفکر سلفی

محمد باقر پورامینی

فهرست

۱۵	پیشگفتار.....
۱۹	مقدمه.....
۱۹	اهمیت و ضرورت موضوع.....
۲۰	پیشینه.....
۲۱	تعریف مسئله و بیان سؤال‌های تحقیق.....
۲۲	فرضیه تحقیق.....
۲۲	نوآوری تحقیق.....
۲۲	ساختار تحقیق.....
۲۵	فصل اول: کلیات.....
۲۷	گفتار اول: ماهیت سلفی‌گری.....
۲۷	الف) معنای سلف و سلفی.....
۳۱	ب) مشروعیت‌انگاری سلفی‌گری.....
۳۳	ج) پیدایی سلفی‌گری.....
۳۴	د) سلفیه در بستر وهابیت.....
۳۷	گفتار دوم: ماهیت مکتب سلفی.....
۳۸	الف) جایگاه کلام در فرق اسلامی.....
۴۳	ب) دانش کلام و مکتب سلفی.....
۴۶	ج) مکتب معرفتی و تفسیری سلفی - وهابی.....
۴۸	د) ادوار و تطورات سلفی‌گری.....

فصل دوم: جریان شناسی مکتب سلفی ۴۹

گفتار اول: اصحاب حدیث و حنابله بغداد ۵۱

الف) مکتب اصحاب حدیث ۵۱

ب) مدرسه احمد بن حنبل ۵۵

گفتار دوم: مدرسه دمشقی ابن تیمیه ۶۳

گفتار سوم: مدرسه وهابی نجد ۶۹

گفتار چهارم: جنبش های سلفی معاصر ۷۳

الف) سلفی گری در حجاز ۷۳

۱. وهابیان درباری ۷۶

۲. جریان سروری ۷۷

۳. جریان جهیمان ۷۷

۴. جریان قطبی ۷۸

۵. جریان تکفیری (جهادی) ۸۰

۶. جغرافیای سلفیان وهابی ۸۰

ب) سلفی گری در یمن ۸۱

ج) سلفی گری در شبه قاره هند ۸۳

د) سلفی گری در مصر ۸۵

نتیجه گیری ۹۱

فصل سوم: نظام معرفتی مکتب سلفی ۹۳

گفتار اول: منابع شناخت ۹۵

الف) کتاب ۹۶

۱. حجیت کتاب ۹۶

۱-۱. وحیانی بودن ۹۶

۱-۲. تحریف ناپذیر بودن ۹۷

۲. مکانت کتاب ۹۹

۲-۱. محکم و متشابه ۹۹

۲-۲. ظواهر کتاب ۱۰۱

۲-۳. نسخ کتاب ۱۰۲

۱۰۴	ب) سنت.....
۱۰۵	۱. حجیت سنت.....
۱۰۵	۱-۱. حجیت سنت نبوی ﷺ.....
۱۰۶	۱-۲. حجیت سنت صحابه.....
۱۱۲	ج) اجماع.....
۱۱۸	د) نفی عقل به مثابه منبع.....
۱۱۸	۱. ماهیت عقل.....
۱۲۱	۲. اقسام عقل.....
۱۲۲	۳. نفی حجیت عقل.....
۱۲۶	۴. گستره اعتبار عقل.....
۱۲۷	۴-۱. انکار حسن و قبح عقلی.....
۱۳۰	۴-۲. ملازمه حکم عقل و حکم شرع.....
۱۳۳	گفتار دوم: ابزارهای شناخت.....
۱۳۳	الف) نقل.....
۱۳۳	۱. ماهیت نقل.....
۱۳۴	۲. تکیه بر اسلوب نقلی.....
۱۳۵	۳. یکسان‌نگری وحی و نقل.....
۱۳۶	ب) نفی عقل به مثابه ابزار فهم.....
۱۳۶	۱. نفی اسلوب عقلی.....
۱۴۰	۲. برون‌دادهای عقل به مثابه ابزار.....
۱۴۰	۲-۱. اثبات شرع و شارع.....
۱۴۱	۲-۲. تفسیر و تبیین ادله.....
۱۴۱	۳. مسئله تعارض میان نقل و عقل.....
۱۴۵	۴. محدودیت‌های ادراکی عقل.....
۱۴۶	۵. اعتدال در منزلت عقل.....
۱۴۶	۵-۱. عقل‌گرایی معتزله.....
۱۴۷	۵-۲. عقل‌گرایی اصحاب رأی.....
۱۴۸	ج) نفی شهود.....

- ۱۴۹ ۱. ماهیت شهود
- ۱۴۹ ۲. انکار شهود
- ۱۵۱ گفتار سوم: روش‌های شناخت
- ۱۵۱ الف) حجیت ظاهر کتاب و سنت
- ۱۵۱ ۱. ماهیت ظاهرگرایی
- ۱۵۲ ۲. مرجعیت ظاهر روایات بر کتاب
- ۱۵۴ ۳. حجیت خبر واحد در اعتقادات
- ۱۵۶ ب) نفی تأویل
- ۱۵۶ ۱. ماهیت تأویل
- ۱۵۹ ۲. نفی حجیت تأویل
- ۱۶۴ ۳. نفی مجاز
- ۱۶۶ ۴. پیامدها و آثار نفی تأویل
- ۱۷۰ ۵. استثنابذیری در تأویل
- ۱۷۴ ج) حجیت فهم صحابه
- ۱۷۴ ۱. فهم صحابه و حجیت آن
- ۱۷۵ ۲. نسبت عدالت و فهم صحابه
- ۱۷۷ ۳. فهم سلف و حجیت آن
- ۱۷۷ ۴. مستند حجیت
- ۱۷۷ ۴-۱. آیات
- ۱۷۹ ۴-۲. روایات
- ۱۸۵ فصل چهارم: نظام اعتقادی مکتب سلفی**
- ۱۸۷ گفتار اول: توحید
- ۱۸۷ الف) ماهیت توحید و شرک
- ۱۸۸ ب) اقسام توحید
- ۱۹۰ ۱. توحید ذاتی
- ۱۹۰ ۲. توحید صفاتی
- ۱۹۳ ۳. توحید افعالی
- ۱۹۳ ۳-۱. توحید در خالقیت

۱۹۴.....	۳-۲. توحید ربوبی.....
۱۹۵.....	۳-۳. توحید در تأثیر اسباب و فواعل.....
۱۹۶.....	ج) توحید در الوهیت.....
۱۹۶.....	۱. توحید عبادی.....
۱۹۷.....	۲. مفهوم عبادت.....
۲۰۱.....	۳. گستره عبادت.....
۲۰۲.....	۴. شبهات توحید عبادی.....
۲۰۲.....	۴-۱. حاجت خواهی (توسل و شفاعت).....
۲۰۵.....	تحلیل و بررسی.....
۲۱۰.....	۴-۲. تبرک.....
۲۱۲.....	تحلیل و بررسی.....
۲۱۸.....	۴-۳. نذر و ذبح.....
۲۱۹.....	تحلیل و بررسی.....
۲۲۱.....	د) توحید در اسما و صفات.....
۲۲۲.....	۱. اقسام صفات.....
۲۲۲.....	۱-۱. صفات ثبوتی و سلبی.....
۲۲۲.....	۱-۲. صفات ذاتی و صفات فعلی.....
۲۲۳.....	۱-۳. صفات ذاتی و صفات خبری.....
۲۲۳.....	۲. صفات خبری.....
۲۲۴.....	۲-۱. تجسیم و تشبیه.....
۲۲۷.....	۲-۲. تعطیل و توقف.....
۲۳۱.....	۳. شبهاتی در صفات.....
۲۳۲.....	۳-۱. رؤیت خدا.....
۲۳۵.....	۳-۲. دست خدا.....
۲۳۷.....	۳-۳. صورت خدا.....
۲۳۹.....	۳-۴. آمدن خدا.....
۲۴۰.....	۳-۵. استواء بر عرش.....
۲۴۵.....	گفتار دوم: نبوت.....

■ پیشگفتار ■

در پرتو پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی ایران، بار دیگر دین و معرفت دینی به‌ویژه تعالیم متعالی اسلامی، به عنوان فکر و فرهنگ مرفعی و نجات‌بخش آدمی، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر شد. تجدید حیات تعالیم وحیانی و ارزش‌های اسلامی از سویی سبب بیداری و خودباوری ملت‌های مسلمان و احیای روح ستم‌ستیزی در آنان شد و از دیگر سو باعث نمایان‌تر شدن سست‌پایگی مسلک‌ها و مکتب‌های بشری و نظام‌های مبتنی بر آنها گشت.

بایستگی تحقیقات دقیق و منسجم، نظریه‌پروری و نوآوری درباره زیرساخت‌های اندیشه دینی و نظامات اجتماعی مبتنی بر آن و ضرورت پرداخت علمی و روزآمد به حوادث واقعه فکری، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز عظیم و نیز لزوم آسیب‌شناسی در حوزه فرهنگ ملی و باورداشت‌های رایج دینی به منظور عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و زدودن پیرایه‌های موهوم و موهون از ساحت قدسی دین و تبیین و عرضه صحیح و دفاع معقول از اندیشه دینی و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقبال تحصیل‌کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی-پژوهشی و آموزشی، دانشگاهی و حوزوی محض و کارآمدی را فرض می‌نمود.

بر این اساس «پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی» به عنوان یک نهاد

علمی- فکری حسب الامر و بر اساس نظر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (مدظله‌العالی) و با تلاش فراوان آیت‌الله علی‌اکبر رشاد در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

این پژوهشگاه دارای شخصیتی حقوقی، مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی و غیرانتفاعی است که در قالب چهار پژوهشکده حکمت و دین پژوهی، نظام‌های اسلامی، فرهنگ و مطالعات اجتماعی و دانشنامه‌نگاری دینی و همچنین مرکز پژوهش‌های جوان فعالیت می‌کند.

پژوهشکده حکمت و دین پژوهی، که مشتمل بر شش گروه علمی با عنوان‌های «معرفت‌شناسی»، «مطالعات قرآن و حدیث»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان» و «منطق فهم دین» است، در جهت تحقق هدف‌های زیر فعالیت می‌نماید:

۱. بازپژوهی و بازپیرایی حکمت و کلام و معارف اسلامی؛
۲. تبیین و ساماندهی مناسب مباحث زیرساختی اندیشه دینی؛
۳. ایجاد بستر مناسب برای تعمق و پویایی و بالندگی اندیشه دینی؛
۴. پاسخ به شبهه‌های القایی در قلمرو عقاید و کلام اسلامی؛
۵. نقد مکتب‌ها و دیدگاه‌های معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی.

در راستای تحقق هدف‌های فوق، هر یک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود یا محققان عرصه دین پژوهی واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تأیید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، آن را به چاپ و نشر می‌رسانند.

گروه کلام به منظور تحقق هدف‌های زیر در سال ۱۳۷۵ شکل گرفت:

۱. بازپژوهی کلام اسلامی و بررسی تحلیلی آثار و آرای متکلمان برجسته